

Šest posledica isključenja Roma iz obrazovanja

Uvod

U mnogim zemljama, naročito u Jugoistočnoj Evropi, Romi su i dalje isključeni iz obrazovanja, uprkos brojnim pokušajima da se ta situacija popravi. Ovo isključivanje je i direktno, na primer u vidu nepotrebnog smeštanja romske dece u “specijalne škole” ili izlaganja diskriminatornom uznemiravanju, i indirektno, na primer u otežanom pristupu obrazovanju zbog siromašnih uslova života ili nedostatka visokoobrazovanih uzora. Kao rezultat toga Romi u proseku imaju znatno niže obrazovne ishode od ostatka populacije, i mnogi napuštaju školu pre završetka školovanja, a znatan broj Roma ne dostigne stepen pune pismenosti. Ovde ćemo skrenuti pažnju na šest najvažnijih posledica ovog isključenja na kasniji život Roma i na društvo u celini.

Prva posledica: slabi rezultati Roma na tržištu rada

Nedostatak obrazovanja i kvalifikacija kod mnogih Roma znatno umanjuje njihov ljudski kapital i šanse za uspeh na tržištu rada, što posledično dovodi do povećanja stepena nezaposlenosti i znatno manjih prihoda u romskoj zajednici. U Mađarskoj na primer, Romi stari 22-23 godine imaju 13% manju verovatnoću da su zaposleni za stalno od ne-Roma, dok je kod Romkinja taj procenat 33%, a mesečna primanja Roma su 23% niža kod muškaraca i 18% kod žena u odnosu na ostatak populacije¹. U ostalim zemljama je situacija slična ili čak gora. U Rumuniji je u ukupnoj populaciji 66% muškaraca i 53% žena imalo posao 2011. godine, dok je samo 42% Roma i 19% Romkinja bilo zaposleno, a primanja zaposlenih Roma bila su oko 20% niža od primanja ostatka populacije, dok je kod Romkinja taj procenat iznosio 12%². Neka neslaganja u stepenu zaposlenosti i visini zarade mogu da se pripisuju direktnoj diskriminaciji od strane potencijalnih poslodavaca prema Romima koji traže posao, ali se procenjuje da najveći deo ovog odsupanja može da se objasni slabijim obrazovnim ishodima velikog broja pripadnika romske zajednice³. Unapređenje dostupnosti obrazovanja za Rome bi im stoga pomoglo da ravnopravno učestvuju na tržištu rada, ostvaruju veća primanja i da više njih bude zaposleno. To bi zatim imalo pozitivan efekat na budući uspeh romske dece u obrazovanju, pošto bi njihovi roditelji bili materijalno obezbeđeni i mogli bi da

1 TÁRKI Social Research Institute, ‘How Can Young Roma Achieve Success in Hungary?’, January 2015. http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/young_roma_in_hungarian_secondary_school_s_and_in_the_labor_market.pdf

2 Svetska banka, ‘Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania, Summary Report’, February 28, 2014. http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/04/09/000442464_20140409140312/Rendered/PDF/866710WP0P14500ary0Report00English0.pdf

3 TÁRKI Social Research Institute, ‘How Can Young Roma Achieve Success in Hungary?’, January 2015. http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/young_roma_in_hungarian_secondary_school_s_and_in_the_labor_market.pdf

podrže njihovo školovanje.

Druga posledica: veći procenat siromašnih Roma

Uglavnom kao ishod prve posledice, otežavajuće okolnosti u školovanju romske populacije doprinose znatno većem broju Roma koji žive u siromaštvu u poređenju sa ostatkom populacije. Na primer, u Hrvatskoj 92,3% Roma živi u relativnom siromaštvu, dok je 9% na ivici egzistencije. U Rumuniji, kod 84% Roma postoji rizik od siromaštva, što je skoro tri puta više u odnosu na ostatak populacije, i 90% romskih domaćinstava suočeno je sa krajnjom oskudicom⁴. Slični podaci su dobijeni i u ostalim zemljama. Siromaštvo i manjak obrazovanja mogu da predstavljaju začarani krug, pošto je izvesnije da će deca rođena u siromaštvu imati ograničen pristup knjigama i predškolskom obrazovanju, što im može otežati kasnije školovanje, i često su neuhranjena što može da uspori fizički i mentalni razvoj.

Treća posledica: niži standardi zdravlja

Kao posledica kombinacije slabe informisanosti i nedostatka novčanih sredstava, za koje makar delimično može da se okrivi isključenost iz obrazovnog sistema, romske zajednice često imaju znatno niže standarde zdravlja. Na primer u Hrvatskoj, samo 1,4% odraslih Roma doživi 65 i više godina, u poređenju sa 16,8% ostatka populacije, što ukazuje na znatno kraći životni vek Roma. Oko 20% Roma nema zdravstveno osiguranje, i 40% romskih domaćinstava ne može redovno da priušti hranu bogatu proteinima⁵. Nedostatak proteina, naročito u ranom detinjstvu, može da uspori rast i mentalni razvoj. U Rumuniji, životni vek Roma je u proseku 6 godina kraći od očekivanog životnog veka ostatka populacije, i Romi koji dožive starost od 55 godina imaju 54% šanse da boluju od neke hronične bolesti⁶.

Četvrta posledica: više diskriminacije i predrasuda

Mnogi od diskriminatornih stereotipa o Romima zasnivaju se na verovanju da su Romi glupi ili lenji. Diskriminatorni stavovi prema Romima su široko rasprostranjeni; na primer, u Moldaviji je nedavno istraživanje pokazalo da 49% ljudi ne bi prihvatilo Roma za komšiju, dok još 16% "verovatno ne bi" prihvatilo Roma za komšiju⁷. Ako su Romi generalno manje

4 Svetska banka, 'Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania, Summary Report', February 28, 2014. http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/04/09/000442464_20140409140312/Rendered/PDF/866710WP0P14500ary0Report00English0.pdf

5 UNICEF, OSF, REF, 'Roma Early Childhood Inclusion+ Croatia Report', 2015. http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/reci_croatia_report_eng-final_web.pdf

6 Svetska banka, 'Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania, Summary Report', February 28, 2014. http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/04/09/000442464_20140409140312/Rendered/PDF/866710WP0P14500ary0Report00English0.pdf

7 UN Women, OHCHR and UNDP Moldova, 'Study on the Situation of Romani Women and Girls in the Republic of Moldova', 2014. <http://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/UN>

obrazovani kao rezultat isključenosti iz društva i marginalizacije, veće su šanse da su siromašni i manje osposobljeni profesionalno, što opet pojačava diskriminatorne stereotipe jer ljudi pogrešno posmatraju probleme sa kojima se Romi suočavaju kao nepromenljive odlike romske zajednice.

Jedan od najočiglednijih primera ove pojave je u samom obrazovanju, u nepotrebnom smeštanju romske dece u “specijalne škole”, kada se romska deca bez ikakvih poteškoća u učenju pogrešno procene kao deca sa smetnjama u razvoju zbog kombinacije stereotipa i obrazovnih prepreka na koje Romi nailaze, kao na primer manja verovatnoća da su završili predškolsko obrazovanje. Na primer, u Češkoj romska deca imaju 27 puta veće šanse da budu upisana u specijalne škole od svojih ne-romskih vršnjaka⁸. Iz tog razloga, opet se može videti začarani krug nedostatka obrazovanja i diskriminacije: nedovoljno obrazovanje može da pojača diskriminatorne stereotipe koji zatim produbljuju isključenost iz društva i segregaciju, što dalje umanjuje mogućnosti za obrazovanje.

Peta posledica: usporavanje ekonomskog razvoja društva u celini

Romske zajednice u proseku predstavljaju neproporcionalno veliki deo mlade populacije u zemljama Jugoistočne Evrope, gde mnoge države imaju sve starije stanovništvo i nizak natalitet. Kao rezultat toga, Romi će verovatno činiti sve veći procenat mlade, radno sposobne populacije, tako da je njihova profesionalna osposobljenost izuzetno važna za budući razvoj zemalja sa značajnom romskom populacijom: poboljšanje obrazovanja Roma ne samo da pomaže samim Romima, nego predstavlja i mudro ekonomsko ulaganje pošto povećava kvalitet ukupne radne snage u državi⁹. U Rumuniji, na primer, skoro 40% romske populacije je uzrasta od 0 do 14 godina, u poređenju sa samo 15% kod ostatka populacije, i Svetska banka predviđa da bi povećanje zarada Roma do nivoa prosečnih zarada ne-romskog stanovništva dovelo do dobitka od 887 miliona do 2,9 milijarde evra godišnje, sa srazmerno velikim povećanjem plaćenog poreza na prihod¹⁰.

Šesta posledica: porast oduzimanja prava glasa

Isključenost iz obrazovnog sistema Romima znatno umanjuje mogućnosti da steknu moć i postanu uticajni. Ovo oduzimanje prava glasa umnogome otežava svim Romima da dođu do prilike da se bore protiv problema i negativnih stereotipa sa kojima se njihova zajednica

[%20Reports/Study%20on%20the%20Situation%20of%20Romani%20women%20and%20girls%20in](#)

[%20the%20Republic%20of%20Moldova.eng.pdf](#)

8 Roma Education Fund, 'Making Desegregation Work! A Desegregation Toolkit', 2015.

http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/desegregation_toolkit__2015_web.pdf

9 Fundación Secretariado Gitano, 'Guide for Working with Roma Families towards Achieving the Success of their Children in School', 2013.

http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_families_guide_en.pdf

10 Svetska banka, 'Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania, Summary

Report', February 28, 2014. [http://www.wds.](http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/04/09/000442464_20140409140312/R)

[worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/04/09/000442464_20140409140312/R](http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/04/09/000442464_20140409140312/R)

[entered/PDF/866710WP0P14500ary0Report00English0.pdf](#)

suočava¹¹. Kada bi mladim Romima obrazovanje bilo pristupačnije, bili bi bolje osposobljeni da se u budućnosti zalažu za svoju zajednicu. S tim u vezi, odsustvo Roma sa važnih i uticajnih položaja takođe znači da nemaju ni ugledne članove zajednice koji bi mladim Romima mogli da budu uzori u pogledu važnosti obrazovanja, što bi moglo da dovede do dramatičnog smanjenja osipanja broja romskih učenika u školama: u Mađarskoj, mladi Romi koji u svojoj zajednici imaju 2 ili više uzora imaju 13% veće šanse da ostanu u školi od onih koji takve uzore nemaju¹².

Dokument pripremio Tomas Hjuž, Centar za zaštitu dece u Jugoistočnoj Evropi, 2015.

11 UNICEF, OSF, REF, 'Roma Early Childhood Inclusion+ Croatia Report', 2015.
http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/reci_croatia_report_eng-final_web.pdf

12 TÁRKI Social Research Institute, 'How Can Young Roma Achieve Success in Hungary?', January 2015.
http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/young_roma_in_hungarian_secondary_schools_and_in_the_labor_market.pdf